

آیا تیز هوشان باید در مدارس جداگانه تحصیل کنند؟

منابع انسانی مهمترین بخش ثروت یک جامعه محسوب می شوند. در مطالعه ای که در بانک جهانی انجام شد ثروت جوامع را به سه دسته تقسیم کرده اند. ثروتی که در منابع انسانی تجسم یافته است، ثروتی که در منابع طبیعی است و ثروتی که در سرمایه گذاری ها است. در سطح جهان حدود ۶۴ درصد ثروت در منبع انسانی می باشد اما در ژاپن و آلمان این رقم حدود ۸۰ درصد است. یعنی مجموع منابع طبیعی و سرمایه گذاری ها در این کشورها فقط حدود ۲۰ درصد است. (عظیمی، حسین، ۱۳۸۱ ص ۱۸).

در رشد و پرورش این کودکان معلم نقش مهمی را دارا می باشد پس معلمان آنها نیز باید گزینش شده و تیز هوش باشند معلمانی که پختگی در کار خود داشته باشند، در درس و کار خود صاحب نظر باشند و در مسائل علمی و هنری کار آزموده باشند

در این مقاله ابتدا دیدگاههای متفاوت راجع به آموزش تیز هوشان بررسی و سپس تاریخچه آموزش تیز هوشان در ایران بررسی شده است. گروهی معتقدند آموزش تیز هوشان باید در مدارس جداگانه انجام شود. تیز هوشان نیازمند خدمات آموزشی ویژه ای هستند که نمی توان آن را از طریق مدارس عادی ارائه نمود. پاره ای از بحث های مربوط به آموزش تیز هوشان نیز به نحوه شناسایی تیز هوشان اختصاص یافته است. اتفاق نظری در مورد نحوه شناسایی تیز هوشان وجود ندارد.

برخی از مخالفان آموزش جداگانه تیز هوشان معتقدند ابزارهای مورد استفاده برای شناسایی تیز هوشان روایی ندارد و به جای استعداد افراد آموخته های آنها را اندازه گیری می کند. گروهی نیز با طرح مسئله برابری اجتماعی معتقدند جداسازی عده ای از شهروندان و آموزش ویژه آنها، عملی غیر دموکراتیک و نخبه پروری است.

حدود ۳۲ سال است که از آغاز فعالیت های آموزش و پرورش تیز هوشان در ایران می گذرد. همزمان با تاسیس اداره کل امور کودکان و دانش آموزان استثنایی در سال ۱۳۴۷ اولین مدرسه کودکان تیز هوش ویژه دانش آموزان ابتدایی و راهنمایی نیز در تهران افتتاح شد که عملاً از سال ۱۳۴۸ آغاز به کار کرد. از آن زمان تا کنون آموزش تیز هوشان در ایران فراز و نشیب هایی داشته که در قسمت پایانی مقاله به پرداخته شده است.

مقدمه

منابع انسانی مهمترین بخش ثروت یک جامعه محسوب می شوند. در مطالعه ای که در بانک جهانی انجام شد ثروت جوامع را به سه دسته تقسیم کرده اند. ثروتی که در منابع انسانی تجسم یافته است، ثروتی که در منابع طبیعی است و ثروتی که در سرمایه گذاری ها است. در سطح جهان حدود ۶۴ درصد ثروت در منبع انسانی می باشد اما در ژاپن و آلمان این رقم حدود ۸۰ درصد است. یعنی مجموع منابع طبیعی و سرمایه گذاری ها در این کشورها فقط حدود ۲۰ درصد است. (عظیمی، حسین، ۱۳۸۱ ص ۰۸).

جداسازی مدارس تیز هوشان دارای محاسن و معایبی است. این محاسن و معایب با عث طرح دیدگاههای متفاوتی در مورد آموزش تیز هوشان شده است. اما آنچه بین همه آن دیدگاهها مشترک است این است که تنها کنار هم قرار دادن انسان های تیز هوش که از مهمترین منابع انسانی هستند برای آموزش آنها کافی نیست.

در این مقاله به بررسی این دیدگاهها پرداخته می شود.

بیان مسئله

در مورد آموزش تیز هوشان دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. گروهی معتقدند ایجاد یک برنامه آموزشی ویژه برای تیز هوشان و جدا کردن این دانش آموزان از افراد عادی آنها را به عنوان تافته جدا بافته نشان می دهد و ممکن است تیز هوشان دوستان خود را از دست بدهند و محیطهای آموزشی متفاوت باعث ایجاد تفاوتی قابل توجهی در خود پنداری و طرز فکر این دانش آموزان شود (کالاگر، جیمز، ۱۳۶۷ ص ۴۰۹).

در مقابل گروهی معتقدند دانش آموزان تیز هوش و با استعداد کسانی هستند که طبق تشخیص افراد صلاحیت دار به دلیل استعداد بر جسته خود قادر به عملکرد عالی هستند. این افراد به خدمات و برنامه آموزشی متفاوتی برای آنچه معمولاً از طریق برنامه عادی مدرسه ارائه می شود نیازمندند. بسیاری از معلمان گمان می کنند اصلاح و سازگار کردن برنامه آموزشی برای تیز هوشان به معنای آن است که صرفاً انواع طولانی تر و مفصل تر تکالیف دانش آموزان عادی را به آنها بدهیم.

در حالی که مطابق این دیدگاه محتوای دروس و شیوه های تدریس و معلمان آنها با دانش آموزان عادی باید متفاوت باشد. طرف داران دیدگاه دوم گلايه دارند که کتابهای درسی در حال حاضر مطالبی سازماندهی شده دارند و کودکان تیز هوش بدون کشف دانش به درک دانش ارائه شده در کتب می پردازند.

محتوای دروس این کودکان باید یادگیری خلاق را به آنها بیاموزد نه اینکه دانش آموز تقلید کننده دانش ارائه شده توسط معلم باشد. (کالاگر، جیمز، ۱۳۶۷ ص ۳۲۰). در کشور ما نظریه آموزش جداگانه تیز هوشان پذیرفته شده است. اما به نظر می رسد لوازم تحقق این نظریه مثل محتوای جداگانه دروس، شیوه های متفاوت ارزشیابی و ویژگی های معلمان و مدیران این آموزشگاهها مهیا نشده است.

احتمالاً دیدگاه ساده ای که معتقد است برنامه مفصل تر و طولانی تر دانش آموزان عادی باید برای دانش آموزان تیز هوش اجرا شود، پذیرفته شده است. در این مقاله دیدگاههای متفاوت در مورد آموزش تیزهوشان بررسی می شود.

اهمیت و ضرورت

خطا در آموزش تیز هوشان علاوه بر اینکه جامعه را از مهمترین منابع انسانی محروم می سازد می تواند باعث کاهش انگیزه به تحصیل، ایجاد اضطراب و نگرانی برای دانش آموزان و خانواده های آنها شود. گروهی توسعه را تولید علم و دانش می دانند (عظیمی، حسین، ۱۳۸۱ ص ۸)

تولید علم و دانش تا حد زیادی به بستگی به چگونگی آموزش دانش آموزان دارد. برخی از بخشهایی که می توانند از نتایج این بررسی استفاده نمایند عبارتند از: وزارت آموزش و پرورش جهت اصلاح ساختار آموزش تیز هوشان - سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان جهت بازنگری اداره مدارس تیز هوشان - مدیران مدارس استعدادهای درخشان

چه کسانی تیز هوش هستند؟

گرچه نمره آزمون هوش می تواند ملاک نسبتاً خوبی برای تعیین و تعریف افراد با هوش باشد اما باید توجه داشت که این گونه آزمون ها قادر به اندازه گیری همه جنبه های هوش نیستند. برای مثال یکی از جنبه های تیز هوشی که در تعریف و شناسایی آنان به کار می رود قدرت رهبری و مدیریت و نیز خلاقیت آنان است که تست های هوش نمی تواند این ویژگی را اندازه گیری کند (ملک پور ، ۱۳۸۰ص ۹).

تعاریف متعددی از تیز هوشی شده است که به چند نمونه آن اشاره می شود:

در اصلاحیه ۱۹۷۸ قانون عمومی آمریکا کودکان تیز هوش چنین تعریف شده اند: کودکان و نوجوانان سنین قبل از دبستان، دبستان، یا دبیرستانی که دارای توانایی هوشی بالا ، خلاقیت، توانایی در یک موضوع علمی خاص و توانایی مدیریت و رهبری هستند و به خدمات آموزشی خاصی نیاز دارند (ملک پور، ۱۳۸۰ص ۱۰)

به هر حال ضریب هوشی یکی از ملاک های بسیار مناسب برای شناسایی کودکان تیز هوش است. ضریب هوشی ۱۴۰-۱۳۰ ملاک تعیین کودکان تیز هوش است (ملک پور ، ۱۳۸۰ص ۹)

در تعریف دیگری ، کودکان تیز هوش و با استعداد کسانی هستند که بر طبق تشخیص افراد صلاحیتدار و اهل فن به دلیل استعدادهای بر جسته خود قادر به عملکرد های عالی هستند این کودکان به خدمات و برنامه آموزشی متفاوتی و رای آنچه معمولاً از طریق برنامه عادی مدرسه ارائه می شود ، نیازمندند تا به مسولیت شان نسبت به خود و جامعه واقف شوند.

کودکان برخوردار از عملکرد بالا شامل کسانی می شوند که در هر یک از زمینه های زیر دارای موفقیتی مشهود و یا توانائی بالقوه ای باشند:

- توانایی ذهنی عام

- استعداد های خاص

- تفکر سازنده

- توانایی رهبری

- توانایی روانی - حرکتی

- توانایی در بکار گیری سیستم های نمادی آموخته شده ذهنی (یعنی بدون اتکاء به معلم و محیط اطرافش با اتکای خود مطالب را فراگیرد)
- هنرهای نمایشی و دیداری (گالا گر، 1367، ص ۱۱۲)

گروهی از پژوهشگران نیز علائم و ویژگی های زیر را نشان دهنده تیز هوشی می دانند:

کودک تیزهوش:

- مراحل رشد را زودتر از حد معمول می گذراند

- زودتر به حرف می افتد

- از کلماتی پر محتوا و سلیس و روان برای صحبت کردن استفاده می کند

- خواستار ارتباط پایدار با بزرگسالان است

- نسبت به تصاویر بسیار حساس و هوشیار است

- در پی تجربیات جدید است

- دامنه تمرکز او وسیع و طولانی است

- در هشت سالگی خود انتقادی واقع گرایانه از خود نشان می دهد

- به راحتی خواندن را فرا می گیرد

- اطلاعات را سریع و با تمام جزئیات به خاطر می آمد

- دوستدار آموختن است

- تمایل به سازماندهی دیگران دارد (خاضعی ، ۱۳۸۰، ص ۲۵)

گزارش تخصصی که توسط کمیسیون مدارس استرالیا در ۱۹۸۰ پس از مطالعه دیدگاههای کارشناسان با عنوان آموزش دانش آموزان تیزهوش انتشار یافت. این گزارش حاکی است، که در باره مفهوم تیز هوشی ، برداشتهای ضد و نقیض وجود دارد.

کمیسیون یاد شده ضمن بررسی تعاریف گوناگون تعریف زیر از تیز هوش ارائه داده است:

تیز هوش به فردی اطلاق می شود که ضمن برخورداری از قوای فکری والا و استعداد فراوان از خلاقیت و سایر توانایی ها نیز بهره ای برده باشد. و به آموزش فراتر از آنچه در مدارس عادی ارائه می شود نیازمند باشد (سجادیه ، ۱۳۶۸، ص ۹۴) همانگونه که مشاهده می شود تعریف فوق نیز آن قدر مبهم است که عملیاتی کردن این تعریف را با مشکل مواجه می سازد.

شناسایی تیز هوشان

پاره ای از بحث های مربوط به تیز هوشان به نحوه ی شناسایی افراد تیز هوش اختصاص یافته است. شیوه های عمده به کار رفته و توصیه شده در شناسایی دانش آموزان تیز هوش عبارتند از:

- مشاهده و شناسایی توسط معلم
- نمره های آزمون موفقیت تحصیلی گروهی
- نمره های آزمون گروهی
- موفقیت های تحصیلی گذشته
- نمره های آزمون هوش فردی
- نمره های آزمون خلاقیت (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۱۱۲)

در شناسایی و تشخیص کودک تیز هوش نقش قضاوتی معلم بسیار موثر است. معلم با مشاهده دقیق و ارزیابی و بررسی اعمال و کودک تصویری از او ترسیم کند.

کودکان تیز هوش را در چهار طبقه می توان تقسیم کرد:

- کودکانی که در گروه موفق قرار دارند زیرک و باهوش هستند و کنجکاو فعال هستند
- کودکانی که تیز هوشی آنها به دلایل مشکلات رفتاری مثل مردودی، ناسازگاری و... دیده نمی شود
- کودکانی که به دلیل کمروبی، کم حرفی تیز هوشی نهفته دارند
- کودکانی که بسیار خلاق هستند که مبتکر و خلاق و خیالپرداز هستند.

برای شناسایی و تشخیص کودکان تیز هوش به بهترین نحو باید براساس نیازهای آنها با آنها ارتباط بر قرار کرد و شناسایی آنها شامل مراحل زیر از دید معلمان می شود:

- تاریخچه فردی و بررسی موفقیتها
- مشاهدات عینی معلم
- آزمونهای میزان شده (آزمون هوش)
- ثبث بر قراری ارتباط و برنامه ریزی (حسین دوست، ۱۳۷۲، ۴۹)

همانگونه که ملاحظه می شود موفقیت های تحصیلی، نمره آزمون هوش و تشخیص معلمان از نظر نویسندگان مذکور در شناسایی تیز هوشان سهم مهمی دارند. اما موفقیت تحصیلی فقط تابع هوش نیست و به متغیر های دیگری نیز وابسته است. بنابراین به راحتی می توان گفت ممکن است کودکی تیز هوش، نمرات کمی از دروس مدرسه کسب کند ولی با این حال کم هوش نیست.

در گزارش کمیسیون مدارس استرالیا در ۱۹۸۰ نارسایی های موجود در روشهای شناخت دانش آموزان تیزهوش بیان شده است.

به اعتقاد کمیسیون یکی از مهمترین نارسایی های موجود، معیار قرار دادن آموخته های کودک به جای استعداد واقعی وی بود. از این رو این کمیسیون خاطر نشان کرد که روشهای شناخت تیز هوشان باید بسته به عرصه و محدوده شناخت تیزهوش متنوع باشد. مثلاً روش شناخت تیز هوش در عرصه آموزش عمومی با نحوه شناخت تیز هوش در عرصه هنر باید متفاوت باشد. (سجادیه، ۱۳۶۸، ص ۹۵)

به لحاظ تنوع روشهای ارزیابی، هیچ کشوری به اندازه آمریکا از ابزارها و معیارهای گوناگون برای شناسایی تیز هوشان بهره نمی برد. (سجادیه، ۱۳۶۸، ص ۱۰۱)

ویژگی های برنامه های آموزشی تیز هوشان

بسیاری از معلمین تیز هوشان معتقدند که اصلاح و سازگار کردن برنامه ابتدائی برای دانش آموزان تیز هوش به معنای آن است که صرفاً انواع طولانی تر تکالیف دانش آموزان عادی را به آنها بدهیم (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۱۲۱). به نظر می رسد در کشور ما نیز چنین برداشتی از برنامه آموزشی تیز هوشان وجود دارد. به خاطر همین تصور، از تفاوت های مهم مدارس استعدادهای درخشان زیادتر بودن ساعات کلاسهای فیزیک و ریاضی نسبت به مدارس عادی است. اما اگر حتی بپذیریم که تیز هوشان باید در مدرسه ویژه ای در س بخوانند و از سایر دانش آموزان جدا شوند، آموزش آنها شرایط ویژه ای باید داشته باشد.

طرفداران جدایی مدارس تیز هوشان از مدارس عادی معتقدند: محتوی دروس تیز هوشان باید مدام و پیوسته در حال تغییر باشد و نمی توان محتوی دروس آنها را با کودکان عادی یکی دانست و استفاده از معلمین با تجربه و دارای سطح علمی بالا که قادر به تدریس به این کودکان در سطح بالا باشند و بتوانند تفکر خلاق آنها را پرورش دهند.

تفکر کودک تیز هوش باید یک تفکر مولد باشد و در مهارتهای فکری او با کمک محتوی دروس و معلم تغییر ایجاد کرد. کودک تیز هوش باید تفکر خلاق یا حل مساله داشته باشد یعنی به جای اینکه به معلم و کتاب درسی وابسته باشد تا چیزی به او بیاموزد خود به تنهایی بیاموزد.

استفاده از روش تدریس اکتشافی برای آموزش کودکان تیز هوش باعث می شود که آنان به فکر یافتن خود دانش گمارده شوند و در تلاش باشند. طرفداران این روش گلايه دارند که کتابهای درسی در حال حاضر از این روش استفاده نمی کنند و مطالب آنها سازمان بندی شده و منظم می باشد و کودکان تیز هوش بدون کشف دانش ارائه شده در کتب به درک دانش فقط می پردازند.

محتوی دروس این کودکان باید یادگیری خلاق را به آنها بیاموزد نه اینکه کودک تقلیدکننده دانش ارائه شده توسط معلم باشد. در روش اکتشافی معلم باید زمان و آمادگی بیشتری برای تدریس داشته باشد ولی این روش شور و هیجان زیادی برای کودکان دارد (گالا گر، ۱۳۶۷، ص)

برنامه ریزی درسی و آموزش برای کودکان تیز هوش باید مهارتهای یادگیری را به آنها تعلیم دهد تا بدون نیاز به معلم عمل کنند. دانش آموزان تیز هوش باید قادر باشند که با استفاده از مهارتهای

پژوهشی در جنگلی از حقایق و ایده های مشابه مهارت‌های پژوهشی مورد نیاز برای زنده ماندن در یک جنگل طبیعی ، مسائل را حل کنند و در جستجوی جواب باشند (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۲۶)

برای سازگار کردن برنامه مدارس با توانایی کودکان تیز هوش روش‌های زیر توصیه شده است:

- تسریع در برنامه های آموزشی

- غنی کردن برنامه های آموزشی

- آموزش جداگانه برای کودک تیز هوش برای ایجاد و اجرای یک برنامه ویژه برای تیز هوش

ابتدا باید آنها را از نظر تواناییها ، ضعفها ، علایق ، عادات ، محیط خانواده ، همسالان مورد ارزیابی قرار گیرد . جهش تحصیلی (تسریع) یکی از برنامه های ویژه برای تیز هوشان است . که کودک تیز هوش متناسب با ظرفیت و توانایی ذهنی خود پیشرفت می کند. جهش تحصیلی به اعتقاد معلمین و والدین کودکان باعث پشرفت کودک آنها در زمینه تحصیلی و اجتماعی می شود. و نگرش مثبت نسبت به مدرسه دارند. و دوستان زیادی در مدرسه و اجتماع دارند(توکلی 1377 , ص ۱۴۰)

از روشهای دیگر تغییر:

شیوه استفاده از کلاس آزاد است . در این شیوه ایستگاهها و مراکز مختلف یادگیری ایجاد می شود و برنامه درسی انعطاف پذیر برای دانش آموز فراهم می شود (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۹۱). تغییر های اجرایی دوره متوسطه با دوره ابتدائی متفاوت است و نمی توان یکسان اجرا کرد زیرا مثلا در دوره دبیرستان چندین معلم برای تدریس هر درس وجود دارد.

- میان تربیت کادر آموزشی در دوره تفاوت وجود دارد. در سطح ابتدائی معمولا معلم کودک مدار است و مواد درسی را با کودک وفق می دهد ولی در دبیرستان معلمین در زمینه رشته انتخابی شان آموزش پیچیده ای دیده اند و تعداد دانش آموزان بیشتر است

- در سطح متوسطه تفاوت های بزرگی در توانایی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وجود دارد . در ایجاد برنامه های مخصوص تیز هوشان باید هزینه های برنامه ها نیز توجه داشته باشیم . در واقع هزینه مالی برنامه بیشتر از هزینه عمومی یک برنامه عادی برای هر دانش آموز است.

عملیات آموزشی متفاوت می تواند تفاوت‌های قابل توجهی در خود پنداری و طرز فکر دانش آموزان تیزهوش به وجود آورد . کیفیت خاص محیط یادگیری تفاوتی را در نگرش ها و خود پنداره تیزهوشان به وجود می آورد یعنی رفتارهای معلم و دانش آموز در محیطهای گوناگون متفاوت است.

برای بر آوردن نیاز های خاص تیز هوشان باید در موارد زیر تغییر ایجاد کرد:

- محتوا

- کسب یادگیری

- محیط یادگیری و این سه مورد، نیازمند آماده سازی معلم به طور جداگانه می باشد.

ایجاد یک برنامه ویژه برای تیزهوشان نیازمند تغییر و تحول در پرسنل است . (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۹۴) . تیزهوشان نیاز به برنامه های ویژه دارند نیاز به برنامه هایی که متناسب با ذوق و استعداد آنها باشد.

برنامه ریزی برای تیز هوشان دو نوع است:

- افقی - موازی

برنامه افقی به محتوای کتابها توجه دارد که پشت سرهم قرار داده شوند . و در برنامه موازی دانش آموز در کنار دیگر برنامه های درسی یا کتابهای دیگر در زمینه درس خود نیز استفاده کند . برنامه های درسی کودکان تیز هوش باید انعطاف پذیر و منعکس کننده شرایط وضع جامعه باشد . و در کنار آن از دروس فوق برنامه مثل فیلم استفاده شود . و آموزش و برنامه ها باید جنبه انفرادی داشته باشد.

در رشد و پرورش این کودکان معلم نقش مهمی را دارا می باشد پس معلمان آنها نیز باید گزینش شده و تیز هوش باشند معلمانی که پختگی در کار خود داشته باشند ، در درس و کار خود صاحب نظر باشند و در مسائل علمی و هنری کار آزموده باشند(قائمی، ۱۳۶۷، ص ۱۲). برنامه های کودکان تیز هوش باید در فکر شکوفائی استعداد ذاتی آنها باشند در جهت ممتاز سازی عده ای از عده دیگر ایجاد یک مرکز یا مدرسه ویژه برای این کودکان مناسب می باشد زیرا :

- حضور آنها در یک محیط آموزشی باعث پیشرفت و بهبود وضع تحصیلی آنان می شود

- آموزش در یک مرکز باعث بهبود و تقویت برنامه ویژه برای این افراد می شود.

- تجمع آنان باعث استفاده و غنی سازی برنامه و تهیه و سایل کمک آموزشی و سایر امکانات برای آنها می شود

- پراکندگی این کودکان در شهر و روستا باعث عدم استفاده یکسان کودکان روستایی و شهری از امکانات آموزشی می شود .

- ایجاد مراکز مخصوص برای این کودکان باعث می شود که معلم ویژه برای این کودکان تربیت شود ، در زمینه برنامه و ایجاد وسایل کمک آموزشی و ... تحقیق و بررسی شود و بهترینها انتخاب شود ، آموزش به والدین آنها برای شناخت فرزندان خود و کمک به آنها انجام شود (پاکزاد ، ۱۳۶۸).

ویژگی های معلمان مدارس تیز هوشان

وظیفه اصلی معلمان در تامین آزادی برای دانش آموزان تیز هوش در پرداختن به تفکر جامع و جستجوی ایده های جدید با احساسی از آزادی اکتشاف در مدارس تیز هوشان می باشد . معلم باید بتواند موضوعات و تکالیف را به طور متوالی و منظم در اختیار کودک تیز هوش قرار دهد تا او با تفکر هدایت کننده خود به تنهایی به ایده های بزرگ دست پیدا کند ولی به طور کامل معلم را نمی توان در امر تدریس تیز هوشان نادیده گرفت زیرا معلم یکی از موثر ترین عوامل در ایجاد حس انگیزش فکری در کودکان است(گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۲۰)

کودک تیز هوش باید دارای تفکر خلاق باشد و یکی از عواملی که می تواند این تفکر را آموزش دهد معلم است . تورنس یاد آور شده است که در یک محیط آموزشی دانش آموز به گونه ای کاملا بالقوه تابع مهارت‌های تدریس است . در نتیجه فعالیت‌های فکری کلاس تابع قوه ابتکار معلم است ولی باید بدانیم که مسئولیت تربیت صحیح معلمان به عهده مراکز تربیت معلم او دانشگاه ها است و مسئولیت بالا بردن سطح مهارت‌های آنان با موازین مدارس در نظام آموزشی می باشد (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۶۲).

در آموزش کودکان تیز هوش باید در برنامه درسی، سبک یادگیری و محیط یادگیری تغییر و تحول ایجاد کرد. والدین کودکان تیز هوش که به طور منطقی به نحو مطلوبی عمل می کنند هنگامی که برنامه ای خاص به آنها پیشنهاد می شود کاملاً پذیرای آن نمی باشند یا با آن مخالف هستند. در نتیجه از معلمین نیز نباید انتظار داشت که با یک برنامه ویژه و جدید خوشحال شوند زیرا فکر می کنند که باید ساعتی بیشتری را برای آماده سازی خود صرف کنند.

در زیر می توان تغییر هایی اجرایی که برای تیز هوشان مناسب است را بیان کرد:

- کاهش دامنه تغییر هوش و پیشرفت تحصیلی تیز هوشان تا معلم تلاشهایش را متمرکز کند

- کاهش مقدار وقتی که کودکان، معلمان و والدین در فرآیند آموزشی صرف می کنند

- برقراری تماس بین پرسنل و دانش آموزان (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۸۱)

یکی از روشهایی که می توان با آن تغییر اداری در مدارس تیز هوشان ایجاد کرد استفاده از روش مطالعه موردی است که در آن یک نوجوان تیز هوش مورد بررسی قرار می گیرد و اطلاعات لازم و کامل جمع آوری می شود و سپس در جلسه ای که معلمین، مدیران و سایر پرسنل حضور دارند اطلاعات جمع آوری شده از نوجوان مطرح می شود و سپس بعد از بحث و تبادل نظر یک طرح عملی مناسب با آن نظام تحصیلی به وجود می آید (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۳۸۳). ولی این روش محدودیت هایی دارد. یکسری رفتارهای عاطفی و اجتماعی از طرفین را نمی توان مشاهده کرد (گالا گر،

۱۳۶۷، ص ۳۸۱). بروک دمورس (۱۹۷۲)

انواع ویژگیهای معلمین متناسب با نیازهای کودکان تیز هوش را شامل:

- معلمین بایستی به دانش آموزانشان توجه نشان دهند، مهم نیست که معلمان بسیار باهوش و خوش سیما باشند اما بسیار مهم است که به کودکان علاقمند باشند و آنان را کمک و راهنمایی کنند

- معلمان بایستی صادق باشند. اعتراف به خطا مطلوب است نه لاف زدن به عنوان یک متخصص مصون از خطا

- معلمان مجبور نیستند سختگیر باشند

- معلمان بایستی به دانش آموزانشان اعتماد کنند (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۴۳۶). (متخصصین در امر آموزش کودکان تیز هوش بر اهمیت آماده سازی اختصاصی معلم، مطالعه حرفه ای مداوم، تماسهای مکرر با سایر معلمان تیز هوشان تاکید ورزیده اند.

برای کودکان تیز هوش باید موفقیتهای تعریف کننده ایجاد کرد و یکی از این موفقیتها استفاده از مطالعه مستقل است که در آن این کودکان وقت آزاد برای مطالعه کتاب در کتابخانه دارند. خود کاوی از طرف معلم باعث بالا بردن سطح مهارت و کنش متقابل مناسب بین دانش آموز و معلم می شود، شناخت ضعفهای خودش و در نتیجه استفاده از کار ورزیهای حین خدمت می شود. کلید بحث و انگیزش کلاس در دستان معلم است.

معلمین مدارس تیز هوش باید در محتوا، سبکهای یادگیری مهارت داشته باشند. مخصوصاً مهارت در محتوا باعث می شود که معلمین اعتماد به نفس به خود داشته باشند و این کار از طریق کار آموزشی صورت می گیرد.

راسیس شرح جامعی از نیازهای کلی پرسنلی مربوطه به برنامه تیزهوشان را به قرار زیر ارائه کرده است:

- معلمین ناظر تمام وقت یا غیر پیوسته

- روانشناسان مدرسه که بر کار آموزشی فنون آموزشی و در شناسایی تیز هوشان تبحر داشته باشند

- متخصصان برنامه درسی در تمام زمینه های اصلی تحصیلی

- فهرستهایی از متخصصان جامعه برای کمک به معلم برای ارتباط با دانش آموز و ساختن برنامه

- مشاوران مدرسه

- هماهنگ کنندگان نهایی متغیرها برای توسعه کلی استعداد (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۴۵۱)

در کنار تربیت معلم برای آموزش تیز هوشان نیاز به تربیت مشاور نیز وجود دارد. جکسون وراگی (۱۹۶۵) نمونه ای از برنامه های آموزش حین خدمت برای معلمین، مشاوران و سرپرستان تیز هوشان را ارائه داده اند.

- معلمین، مشاوران و سرپرستان باید در عملکرد های خویش به ارزیابی خود بپردازند (این کار عبارت از تحلیل سوالهای امتحانی، رابطه متقابل معلم و دانش آموز، نظر دانش آموز نسبت به کلاس

ارائه و بیان اهداف همراه با مدلهایی از اهداف (استفاده از نوارهای ویدئویی، کلاسهای نمایش و...)

- معلمین، مشاوران و سرپرستان در هنگام استفاده از برنامه ضمن خدمت باید بتوانند تمرین عملی داشته باشند.

- معلمین، مشاوران باید بتوانند پس از اتمام برنامه های ضمن خدمت به ارزیابی از خویش بپردازند. (گالا گر، ۱۳۶۷، ص ۴۵۲). به نظر گالاگر (۱۹۶۶)

مدیر کودکان تیز هوش باید شناختی نسبت به نکات زیر داشته باشند:

- تفاوتهای فردی - تخصص در محتوا - تخصص آموزشی - امور اجرایی و سرپرستی تخصص داشته باشد - داشتن مطالعه مستقل هدایت شده - تجربه میدانی (گالا گر، ۱۳۶۷).

در امر آموزش این کودکان مربی یا معلم نقش اساسی دارد و تنها نباید به معلومات معلم توجه شود بلکه باید به شخصیت و عواطف انسانی او نیز توجه شود.

از دو طریق می توان معلمین این کودکان را گزینش کرد:

- انتخاب مربی از طریق برگزاری آزمون در بین معلمین مدارس عادی

- از بین فارغ التحصیلان دوره های تعلیم و تربیت از طریق آزمونهای اختصاصی در کنار استفاده از معلمین خاص نیاز به متخصصین دیگری نیز داریم مثل برنامه ریزان درسی، روانشناسان، مشاوران و جامعه شناسان ورزیده.

و باید به طور مداوم از فعالیتهای این گروهها ارزشیابی صورت گیرد. تا نقایص موجود شناسایی شود و بر طرف گردد. سیستم یا روش تدریس در این مدارس باید چگونه ای باشد که دانش آموزان را

به تحقیق و پژوهش علاقمند سازد. معلمان این مدارس باید به طور متوسط به کار آموزی ضمن خدمت بپردازند.

به غیر از معلم موارد زیر نیز می تواند در عدم پیشرفت برنامه های این مدارس موثر باشد:

- کمبود پرسنل و سایر نیروهای متخصص مثل مدیر لایق و کاردان ، مشاور

- کمبود منابع مالی و نبودن بودجه کافی برای این مدارس

- عدم علاقه کادر آموزشی به تعلیم و تربیت تیزهوشان و برنامه های ویژه آنان

- عدم همکاری والدین دانش آموزان و عدم توجه آنان به برنامه ها

- نبود وسایل آموزشی و کمک آموزشی - عدم همکاری جامعه با برنامه ویژه دانش آموزان تیز هوش

- عدم ارزشیابی صحیح از برنامه ها و عدم شناخت کمبودها و نقائص این برنامه ها

به طور کلی مهمترین عوامل در آموزش کودکان تیز هوش عبارتند از:

معلم از نظر انتخاب و تربیت ، برنامه های درسی و برنامه ریزیهای درسی از نظر تناسب با روح و استعداد این دانش آموزان (پاکزاد ، ۱۳۶۸)

خانواده و فرزند تیز هوش

برای برخی از اولیا وجود یک فرزند تیز هوش وسیله ای برای ارضای غرور و جاه طلبی آنان است. این قبیل افراد بدون آنکه متوجه باشند با مطرح کردن تیز هوشی و توانایی های فرزند خود باعث به وجود آوردن اضطراب و ناامنی و تقویت این احساس در کودک می شوند که آنچه مورد علاقه اولیا است ، خود او نیست بلکه تیز هوشی است. اولیایی که بتوانند به فرزند خود بقبولانند که ارزش و اهمیت هریک از آنان نه به خاطر تیز هوشی ، نمرات درسی و موفقیت تحصیلی ، بلکه به خاطر خصوصیات شخصی آنها است مانع بسیاری از در گیریها در محیط خانه می شوند. تحقیقات بلوم در سال ۱۹۸۵ اثبات کرده است که رشد کامل استعداد کودکان نیازمند صرف وقت و منابع مادی می باشد . والدینی که دارای امکانات بیشتر ، در آمد بیشتر و تحصیلات بالا و موفقیت و تماس اجتماعی بهتر هستند حمایت کننده مناسبی برای رشد و تکامل استعداد کودک خود دارند . روابط عاطفی بین اعضای خانواده ها و همچنین حمایت آنها از کودکان با استعداد خود تاثیر زیادی در پرورش استعداد کودکان دارد مخصوصا این خانواده ها بسیار انعطاف پذیر و به علم پیوسته هستند.

نوجوانان تیز هوش بیشتر به استفاده از وقت خود نسبت به نوجوانان متوسط اهمیت می دهند و دوست دارند وقتهای آزاد خود را به مطالعه یا فعالیتهای هنری و علمی بزنند و دوستدار شرکت در فعالیتهایی هستند که تجربه مثبت برای آنها به همراه داشته باشد کودک تیزهوشی یا با استعداد نیاز به رشد و تکامل استعداد خود دارد و این رشد و تکامل از طریق خود فرد و اطرافیان او صورت می گیرد. هیچ تیز هوشی نمی تواند بدون پادشاهای بیرونی و درونی که دیگران و خود به خودش امتیاز می دهد به رشد و تکامل برسد این پادشاهای بیرونی از طریق معلمان ، والدین ، و همسالان صورت می گیرد یعنی بدون بر انگیختن این کودکان نمی توان آنها را در استعدادشان رشد داد. کودکان با استعداد برای رشد و تکامل استعدادهای خود نیز به مدارسی ویژه دارند که توسط برنامه ها و امکانات ویژه به پرورش آنها پرداخته شود . محیط خانه و خانواده مهمترین عامل در رشد و تکامل استعدادهای فرد دارند (به طور مثال 58 نفر از ۴۰۰ مرد و زن مشهوری که وجود دارند خانه هایی گرم و راحت ، ارضاء کننده و آرام دارند) .

از عوامل دیگر در رشد و تکامل استعداد کودکان تیز هوش میزان تعهدی است آنان نسبت به استعداد خود دارند . و در این تعهد و افزایش آن معلمان و خانواده موثر می باشند یعنی هر دو (خانواده و معلم) زمینه ای را فراهم نمایند که حالت غرقه شدن در کار به نوجوان تیز هوش دست بدهد و موقعی که این حالت ایجاد شد نوجوان به رشد و تکامل استعداد خود می پردازد (چیکسنت ، ۷۴ ص ۱۱۰). بعضی از والدین کودکان تیز هوش ، تیز هوشی فرزند خود را انکار می کنند بنا به دلایل زیر : بعضی از آنها می خواهند باور کنند که پیشرفت غیر عادی فرزندشان عطیه الهی و یا رازی ناگفتنی است که به میراث رسیده است . برخی دیگر می خواهند بگویند که فرزندشان فقط یک کودک استثنائی معمولی نبوده است بلکه فردی بی همتا است . به این دلایل روش تدریس والدین با یکدیگر فرق دارد و هر کدام برداشت خاصی نسبت به نحوه آموزش کودک خود دارند ولی با این وجود والدین نقش مهمی در آموزش زود هنگام کودکان نابغه خود دارند) هاو ، ۱۳۸۰ ، ص ۱۳۲).

مخالفان جدا سازی تیز هوشان از دانش آموزان عادی

یکی از شیوه های آموزش تیز هوشان جدا سازی آنها از دانش آموزان عادی است . این شیوه موجب مخالف هایی از سوی بر خی از کارشناسان شده است .

عده ای دیگر معتقدند که کودک تیز هوش باید در مدارس عادی تحصیل نماید زیرا : جدایی تیز هوشان و دانش آموزان عادی از یکدیگر احساس خود برتری و غرور در تیزهوشان به وجود می آورد . ولی در کل مراکز جدا باید برای این گروه فراهم سازیم ولی بر طبق شرایط زیر - : مراکز آموزشی تیزهوشان باید در جهت غنی سازی برنامه و شکوفائی استعداد های آنان باشد و منحصر به گروهی خاص نباشد .

- کودکان باید توسط متخصصان و توسط آزمونهای معتبر گزینش و انتخاب شوند . - آموزش ویژه برای این کودکان باید تا سال آخر دبیرستان باشد و دوران دانشگاه را شامل نشود زیرا فرد تیز هوش می تواند در این دوران راه خویش را باز یابد . - برنامه تیز هوشان باید طوری باشد که آنها را فقط برای کسب یکسری رشته های خاص و ممتاز جامعه (پزشکی و) آماده نکند بلکه هر کس بر اساس توانش و استعدادش وارد یک رشته شود و ادامه تحصیل دهد . در برنامه های خاص این کودکان باید به خصوصیات فردی ، تشویق به مطالعه و پژوهش ، توجه نیاز های دیگران و جامعه و تلاش در کمک به دیگران توجه خاص صورت بگیرد (پاکزاد ، ۱۳۶۸). این کودکان دارای مشکلاتی می باشند از جمله از نظر پذیرش دیگران که افراد کمتر از خود را قبول ندارند ، بی اعتنائی به درس و کلاس به علت غرور زیاد ، خود برتر بینی خودشان ، رشد یک جانبه شخصیت آنها مثلا مشکل در روابط اجتماعی ، بدبینی به دیگران ، مشکل عدم تطابق با جامعه و شرایط زندگی (قائمی، ۱۳۶۷ ص ۱۲) .

در لهستان برای مدارس خصوصیت برابری قائل می شوند، این اصل در گفته بورزیم جلوه می یابد که همه کودکان با استعداد های فکری مشابه زاده می شوند و تنها شرایط محیطی مختلف است که به بروز تفاوت در میان آنان می انجامد. به عبارت دیگر کودکان با استعداد غالباً از محیط هایی سر بر می آورند که سرشار از انگیزه های رشد باشد. ایجاد مدارس خاص برای تیز هوشان عملی غیر دموکراتیک بوده و گرایش های تخبه پروری را ظاهر می سازد.

براساس یافته های بورزیم و کارشناسان تعلیم و تربیت در لهستان به این توافق جمعی دست یافته اند که هر یک از مدارس عصر حاضر باید قدرت شناسایی استعداد و توانایی دانش آموزان خود

راداشته باشند و بر اساس آن روش مناسب آموزشی را انتخاب کنند. در مدارس ابتدایی و متوسطه لهستان تیزهوش به کسی اطلاق می شود که از جهت قوای فکری تیزهوشند و در وهله اول براساس عملکرد درسی و نمراتشان در مسابقات و امتحانات مختلف ، و مشاهدات و داوری های معلمان شناسایی می شوند. در مرحله بعد از آزمونهای روان شناختی استفاده می شود.

در این کشور برای دانش آموزان تیزهوش دوره متوسطه کلاسهای مقطعی ویژه دروس ریاضی ، فیزیک ، علوم انسانی، زیست شناسی و شیمی زیر نظر اساتید دانشگاه ایجاد شده است. همچنین کلاسها و مدارسی ایجاد شده که یکی از زبانهای خارجی (روسی، انگلیسی، فرانسوی و آلمانی) زبان آموزشی همه دروس آن است. ایجاد باشگاهها و انجمن ها یی همچون باشگاه ریاضیات متناسب با علایق گوناگون تیزهوشان و برگزاری مسابقات درسی در رشته های مختلف از دیگر امکاناتی است که در این زمینه فراهم شده است.

ضرورت مشاوره تحصیلی برای دانش آموزان تیزهوش و نابغه

این دسته از دانش آموزان، قشر پر نیرو و قابل توجهی برای دست اندرکاران تعلیم و تربیت و جامعه هستند. سرمایه گذاری و استفاده از انواع خدمات مشاوره ای در کنار سایر امکاناتی که برای آنها در مدارس ویژه فراهم می آید ضرورت دارد. از دست رفتن چنین نیروهایی به خاطر انتخاب ها و تصمیمات نادرست، زیان های قابل توجهی به بار خواهد آورد. دوره نوجوانی در انتقال علم و دانش به نوجوانان دوره مهمی محسوب می شود.

از آنجا که نوجوان از نظر ذهنی دارای تفکر انتزاعی می شود، علوم را به طور انتزاعی درک می کند و معمولا با جنبه های مختلف علم و مهارتهای مورد نیاز مشاغل آینده آشنا می شود. عده ای از نوجوانان در مسائل تحصیلی دچار شکست می گردند که می توان گفت مواجهه نوجوان با شکست ها و ناکامی ها و تحصیل که معمولا با بی علاقتی نسبت به مسائل تحصیلی و کاهش نمرات درسی شروع می شود افت تحصیلی نام دارد.

در خاتمه باید متذکر شد؛ والدین در مواجهه با افت تحصیلی نوجوانان باید انعطاف پذیر بوده و رفتارهای خشونت آمیزی با وی نداشته باشند و در عوض، موفقیت های تحصیلی او را تقویت نموده و به او پاداش دهند زیرا در یادگیری همیشه حضور پاداش و تقویت انگیزه اهمیت بسیاری دارد زیرا فرد از طریق تقویت انگیزه می تواند به یادگیری بیشتری دست یابد و در غیر این صورت عدم تقویت فرد در هنگام افت تحصیلی موجب ترک تحصیل نوجوان خواهد شد.

به عبارت دیگر والدین باید به نوجوان توجه کافی را مبذول داشته و روحیه اعتماد به نفس وی را افزایش دهند و در وی نسبت به درس خواندن، انگیزه و هدف ایجاد کنند. در غیر این صورت هر گونه رفتار مخالفی در والدین موجب شکست و از بین رفتن اعتماد به نفس وی خواهد شد.

مشاوران نیز به هنگام افت تحصیلی نوجوانان باید توجه کافی داشته باشند که افت تحصیلی نشانه عدم توانایی تحصیلی آنها نیست و باید آنها را به اندازه کافی تقویت نمایند.